

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 95/2023-24

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED], [REDACTED], a sťažovateľky [REDACTED], [REDACTED], obaja [REDACTED], zastúpených advokátom JUDr. Petrom Gruberom, Janka Kráľa 3, Banská Bystrica, proti rozsudku Okresného súdu Martin č. k. 10C/21/2017 z 23. mája 2019, rozsudku Krajského súdu v Žiline č. k. 8Co/17/2021 z 28. mája 2021 a rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 1Cdo/260/2021 z 25. októbra 2022 takto

r o z h o d o l :

1. Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**
2. Návrhu na odklad vykonateľnosti **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavnému súdu bola 21. decembra 2022 doručená ústavná sťažnosť sťažovateľov, v ktorej sa domáhajú vyslovenia porušenia svojich základných práv vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1, súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Tiež navrhujú alternatívne zrušiť namietaný rozsudok najvyššieho súdu alebo namietaný rozsudok krajského súdu a vec vrátiť najvyššiemu súdu alebo krajskému súdu a priznať náhradu trov konania. Zároveň navrhujú, aby ústavný súd odložil vykonateľnosť namietaného rozsudku krajského súdu.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že žalobkyňa sa žalobou podanou 18. mája 2017 na okresnom súde domáhala určenia vlastníckeho práva k trojizbovému bytu nachádzajúcemu sa v katastrálnom území [REDACTED] (ďalej len „sporný byt“) proti žalovanému 1 a žalovaným 2 a 3 (sťažovateľom). Žalobu odôvodnila tým, že v čase podpisu darovacej zmluvy a zmluvy o zriadení vecného bremena z 13. augusta 2009 nebola schopná posúdiť jej obsah a súčasne posúdiť následky svojho konania [§ 37 ods. 1 a § 38 Občianskeho zákonníka (ďalej len „OZ“)]. K prevodu bytu

v prospech žalovaného 1 žalobkyňa nabádala matka žalovaného 1, ktorá poznala ťaživú sociálnu, osobnú a rodinnú situáciu žalobkyne a jej troch dcér, ktoré všetky trpia ľahkou duševnou zaostalosťou.

3. Žalobkyňa bola výlučnou vlastníčkou sporného bytu na základe darovacej zmluvy z roku 2009, ktorú uzatvorila so svojím druhom pred jeho smrťou. Žalobkyňa so svojím druhom žila v spoločnej domácnosti 25 rokov. Po nadobudnutí vlastníckeho práva k spornému bytu sporný byt po krátkom čase darovala žalovanému 1 na základe darovacej zmluvy z 13. augusta 2009. V čase uzavretia darovacej zmluvy bola uzavretá aj zmluva o zriadení vecného bremena, ktorému korešpondovalo právo žalobkyne sporný byt doživotne užívať. Darovacia zmluva a zmluva o zriadení vecného bremena bola vyhotovená formou notárskej zápisnice N 160/2009, NZ 27239/2009 z 13. augusta 2009. Žalovaný 1 bol evidovaný v katastri nehnuteľností ako výlučný vlastník sporného bytu po dobu siedmich rokov.

4. Žalobkyňa sa so vzniknutou situáciou zdôverila kňazovi a členom cirkevného zboru, ktorého je členkou. Kňaz následne požiadal Centrum právnej pomoci (ďalej len „CPP“) o poskytnutie bezplatnej právnej pomoci žalobkyňi. Žalobkyňa po darovaní bytu žalovanému 1 vážne ochorela a v súčasnosti je onkologickou pacientkou. Žalobkyňa prestávala zvládať starostlivosť o postihnuté dcéry a tiež nedisponovala žiadnymi finančnými prostriedkami, pretože nimi disponovala matka žalovaného 1. Žalobkyňa pod vplyvom týchto skutočností opustila sporný byt a odsťahovala sa do rodinného domu v [REDAKOVANÉ] (okres [REDAKOVANÉ]) k svojej neteri, ktorá pomáha žalobkyňi a jej dvom dcéram. Tretia dcéra žalobkyne je umiestnená v Ústave pre mentálne postihnutých v [REDAKOVANÉ] (okres [REDAKOVANÉ]).

5. Žalovaný 1 predal sporný byt sťažovateľom na základe kúpnej zmluvy uzatvorenej 24. júna 2016 za kúpnu cenu 16 117,68 eur (6 117,68 eur zaplatili sťažovatelia bezhotovostným prevodom na účet Spoločenstva vlastníkov bytov a 10 000 eur na účet žalovaného 1). Vklad vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností bol povolený rozhodnutím V 3433/16 z 22. augusta 2016. Sťažovatelia sa o spornom byte dozvedeli tak, že sťažovateľ 1 mal k spornému bytu vypracovať znalecký posudok pre účely jeho ocenenia z dôvodu dobrovoľnej dražby. Navrhovateľom dobrovoľnej dražby bolo Spoločenstvo vlastníkov bytov z dôvodu neplatenia príspevkov na sporný byt. Sťažovateľ 1 v rámci svojich odborných znalostí upozornil žalovaného 1 a jeho manželku, že za sporný byt dostanú nízku sumu, a preto im navrhoval, aby sporný byt predali. Následne sťažovateľ 1 prejavil záujem o kúpu bytu v prípade dobrej ceny. V čase, keď sťažovatelia sporný byt kupovali, bol v dezolátnom stave a neobývaný. Sťažovatelia si boli vedomí, že kupujú sporný byt spolu s vecným bremenom, avšak žalovaný 1 spolu s manželkou im vysvetlili, že žalobkyňa, v prospech ktorej je v spornom byte zriadené vecné bremeno, býva u svojej neteri. Sťažovatelia následne sporný byt prenajali za dohodnuté nájomné 195 eur mesačne, pričom nájomná zmluva obsahuje ustanovenie okamžitého uvoľnenia sporného bytu v prípade záujmu žalobkyne byt opäť užívať.

6. Pred prvým pojednávaním ošetrojúca lekárka žalobkyne ([REDAKOVANÉ] okresnému súdu oznámila, že žalobkyňa od narodenia trpí duševnou poruchou, ktorá sa prejavuje duševnou zaostalosťou a touto trpela aj v roku 2009 (v čase podpisu darovacej zmluvy). Okresný súd následne žalobkyňi ustanovil procesného opatrovníka (manžela jej neteri), ktorý spracoval advokátku z CPP. Na posúdenie jej zdravotného stavu, ktorého sa domáhali sťažovatelia, okresný súd

ustanovil znalkyňu z odboru zdravotníctva a farmácie, odvetvia psychiatrie [REDAKOVANÉ], ktorá vo veci vypracovala znalecký posudok č. 160/2018. Zo znaleckého posudku vyplynulo, že žalobkyňa aj v roku 2009 (v čase podpisovania spornej darovacej zmluvy) trpela duševnou chorobou – ľahkou duševnou zaostalosťou, ktorá ju robila na tento úkon nespôsobilou z dôvodu, že v posudzovanom období, ale aj mimo neho bola schopnosť žalobkyne v oblasti spoločenských, právnych i majetkových vzťahov výrazne obmedzená na podklade trvalého zníženia jej mentálnych schopností. Významne bola znížená aj jej schopnosť posúdenia dlhodobějších konzekvencií konania, teda racionálneho zvažovania možných rizík konania.

7. V posudzovanom prípade sa dostali do vzájomnej kolízie ústavné hodnoty, a to princíp ochrany dobrej viery súčasného nadobúdateľa (sťažovateľov) a princíp ochrany vlastníckeho práva pôvodného vlastníka (žalobkyne).

8. Okresný súd namietaným rozsudkom žalobe vyhovel s odôvodnením, že darovacia zmluva a zmluva o zriadení vecného bremena je absolútne neplatnou zmluvou, a to v dôsledku skutočnosti, že žalobkyňa tento právny úkon vykonala v stave duševnej poruchy, ktorá ju robila na tento úkon právne nespôsobilou (§ 38 ods. 2 OZ). Okresný súd ďalej uviedol, že žalovaný 1 za uvedeného stavu nemohol previesť vlastnícke právo k spornému bytu na sťažovateľov kúpnu zmluvou. Ďalej odôvodnil, že žalobkyni sa nepodarilo preukázať, že žalovaný 1 úmyselne zneužil jej postavenie, jej rozumovú nedostatočnosť a duševnú poruchu a za pomoci jeho matky zmanipuloval žalobkyňu do tej miery, aby s ním uzavrela darovaciu zmluvu. Okresný súd, naopak, nadobudol presvedčenie, že v roku 2009 krátko po smrti druhu žalobkyne mali žalovaný 1 spolu s jeho matkou snahu práve prevodom sporného bytu na žalovaného 1 ochrániť žalobkyňu pred zneužitím vlastníckeho práva tretími osobami. Avšak súd v namietanom rozsudku vytýkal žalovanému 1, že podcenil kognitívnu zložku žalobkyne a mal sa viac zaoberať skutočnosťou, či žalobkyňa v jej duševnom stave (v ktorom sa nachádzala od malička) je schopná platne posúdiť obsah darovacej zmluvy. Okresný súd vo vzťahu k sťažovateľom uviedol, že v konaní nebolo preukázané, že by nekonali dobromyseľne a bez presvedčenia, že so žalovaným 1 uzatvárajú platnú kúpnu zmluvu. Okresný súd považoval z vykonaného dokazovania za preukázané, že žalobkyňa nemohla posúdiť následky svojho konania ani právne následky svojho právneho úkonu, ktorý urobila pred notárom. Okresný súd tiež poznamenal, že žalobkyňa vzhľadom na svoj duševný stav od roku 2009 ani po súčasnosť nemala zákonného zástupcu. Tiež uviedol, že je evidentné, že žalobkyňa trpela duševnou poruchou a nebola schopná samostatnej existencie bez pomoci rodiny, prípadne susedov a svojho okolia, a teda nemala osobu, ktorá by spravovala jej právne záležitosti. Okresný súd preto poskytol ochranu vlastníckeho práva duševne chorej žalobkyni a žalobe vyhovel v celom rozsahu.

9. Sťažovatelia proti rozsudku okresného súdu podali odvolanie podľa § 365 ods. 1 písm. f) a písm. h) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“).

10. V čase podania odvolania sťažovateľov prebiehalo na okresnom súde konanie o spôsobilosti na právne úkony žalobkyne (sp. zn. 9Ps/35/2019), ktoré začalo na podnet prejednávajúcej sudkyne o určenie vlastníckeho práva k spornému bytu. V konaní o spôsobilosti na právne úkony žalobkyne bol ustanovený znalec [REDAKOVANÉ], ktorý žalobkyňu 26. novembra 2019 vyšetril v Psychiatrickej ambulancii v [REDAKOVANÉ]. Následne vypracoval znalecký posudok č. 32/2020 z 13. februára 2020, z ktorého vyplýva, že žalobkyňa trpí duševnou poruchou – ľahkou duševnou

zaostalou ľahkého až stredne ľahkého stupňa (tzv. ľahká až stredná debilita). Ďalej zo znaleckého posudku vyplynulo, že žalobkyňa nie je schopná ovládať a posúdiť svoje konanie vo vzťahu k vybavovaniu úradných záležitostí, nakladaniu s majetkom a hospodáreniu s financiami v rozsahu prevyšujúcom sumu 5 eur týždenne. Tiež nie je schopná samostatne si zaobstarávať veci bežnej potreby a postarať sa o svoje osobné veci, pričom jej rozumové schopnosti a celková osobnosť sa celoživotne nachádzajú na úrovni dieťaťa v staršom školskom veku (piatačka až siedmačka). Okresný súd rozsudkom č. k. 9Ps/35/2019 z 15. júna 2020 obmedzil žalobkyni spôsobilosť na právne úkony tak, že žalobkyňa nie je spôsobilá nakladať s finančnými prostriedkami presahujúcimi sumu 5 eur týždenne, na právne úkony majetkovoprávnej povahy, uzatvárať kúpne zmluvy, spotrebiteľské zmluvy, zmluvy o pôžičke, darovacie zmluvy alebo akékoľvek iné zmluvy majetkovoprávnej povahy, nakladať s vlastným majetkom, rozhodovať o poskytovaní zdravotnej starostlivosti, doručovať alebo preberať písomnosti a na právne úkony vo vzťahu k orgánom verejnej správy a verejnej moci. Vo všetkých ostatných veciach je potrebné schválenie súdu.

11. Krajský súd namietaným rozsudkom rozsudok okresného súdu vo vzťahu k sťažovateľom potvrdil a s právnym posúdením veci okresným súdom sa v celom rozsahu stotožnil (§ 387 ods. 2 CSP). Vo vzťahu k žalovanému 1 zostáva rozsudok okresného súdu nedotknutý, pretože žalovaný 1 odvolanie proti rozsudku okresného súdu nepodal. Krajský súd na zdôraznenie správnosti rozsudku okresného súdu v namietanom rozsudku uviedol, že nevidel dôvod na vypočutie sťažovateľmi navrhovanej svedkyne (notárskej kandidátky), pretože rozhodujúcim dôkazným prostriedkom bolo znalecké dokazovanie. Nedostatok spôsobilosti na právne úkony v dôsledku duševnej poruchy je dôvodom absolútnej neplatnosti právneho úkonu. Na odvoláciu námietku sťažovateľov týkajúcu sa otázky spôsobu nadobudnutia sporného bytu do vlastníctva žalobkyne krajský súd neprihliadol, pretože sťažovatelia túto skutočnosť nepreukázali. Krajský súd sa stotožnil s tvrdením okresného súdu, ktorý neuprednostnil ochranu sťažovateľov (ako dobromyseľných nadobúdateľov) pred ochranou duševne chorej osoby (žalobkyne ako pôvodnej prevodkyne vlastníckeho práva), pretože žalobkyňa bola k uzavretiu neplatného právneho úkonu zmanipulovaná svojím okolím.

12. Sťažovatelia podali proti rozsudku krajského súdu dovolanie podľa § 420 písm. f) CSP, ktorého prípustnosť odvodzovali od nedostatku v dokazovaní, pretože nebol vykonaný výsluch svedka notárskej kandidátky, ktorá bola osobne prítomná pri uzatváraní darovacej zmluvy, nedostatočne zisteného skutkového stavu súdmi nižšej inštancie a tiež nedostatku odôvodnenia rozhodnutí všeobecných súdov. Prípustnosť dovolania sťažovatelia odvodzovali aj od § 421 ods. 1 písm. c), resp. a) CSP. Rozhodnutie najvyššieho súdu podľa nich záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne. V súvislosti s uvedeným dovolacím dôvodom sťažovatelia namietali nesprávne právne posúdenie právnej otázky možnosti nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka dobromyseľným kupujúcim. V tejto súvislosti poukázali na rozhodnutie najvyššieho súdu č. k. 6Cdo/71/2011, rozhodnutie ústavného súdu č. k. I. ÚS 549/2015, rozhodnutie ústavného súdu č. k. I. ÚS 460/2017 a rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky č. k. 31Cdo/353/2016.

13. Najvyšší súd k dovolaciemu dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP uviedol, že obsah spisu nedáva podklad pre záver, že odvolací súd svoje rozhodnutie odôvodnil spôsobom, ktorým by založil procesnú vadu zmatečnosti. V odôvodnení svojich rozhodnutí súdy nižších inštancií popísali obsah podstatných skutkových tvrdení strán a dôkazov vykonaných v konaní, uviedli, z ktorých dôkazov

vychádzali a ako ich vyhodnotili. Zároveň citovali ustanovenia, ktoré aplikovali a z ktorých vyvodili svoje právne závery. K dovolaciemu dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. c) CSP najvyšší súd uviedol, že súdy nižšej inštancie vo vzťahu k tvrdenému dobromyseľnému nadobudnutiu bytu zo strany sťažovateľov nemohli pristúpiť, keďže by uprednostnili ochranu dobromyseľných nadobúdateľov sťažovateľov pred ochranou duševne chorej osoby, ktorá bola k uzavretiu absolútne neplatného právneho úkonu (darovacej zmluvy) zmanipulovaná svojím okolím. Ďalej uviedol, že žalobkyňa bola slabšou zmluvnou stranou a vzhľadom na jej duševnú a rozumovú vyspelosť si zasluhuje dôslednú súdnu ochranu. Žalobkyňa od malička po súčasnosť pre svoj zdravotný stav nebola schopná byť „bdelým“ vlastníkom a prevodcom vlastníckeho práva. Na základe uvedeného nie je možné konštatovať ani odklon od rozhodovacej praxe najvyššieho súdu, teda ani dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP. Z uvedených dôvodov najvyšší súd namietaným rozsudkom dovolanie sťažovateľov zamietol podľa § 448 CSP ako nedôvodné.

II.

14. Sťažovatelia v konaní namietajú, že všeobecné súdy vec nesprávne právne posúdili, pričom nevyriešili rozhodujúce skutkové a právne otázky týkajúce sa prejednávanej veci:

- (i) možnosť prelomenia zásady *nemo plus iuris* v súvislosti s poskytnutím právnej ochrany sťažovateľom ako dobromyseľným nadobúdateľom sporného bytu od prípadného nevlastníka,
- (ii) posúdenie, či žalobkyňa bola spôsobilá prijať dar od svojho druhu, a tak nadobudnúť vlastnícke právo k nehnuteľnosti, ktoré súd v namietaných rozhodnutiach určil,
- (iii) posúdenie, či vykonané dokazovanie vzhľadom na procesné návrhy sťažovateľov postačujú na konštatovanie, že žalobkyňa ku dňu vykonania právneho úkonu darovacej zmluvy trpela takou duševnou poruchou, ktorá ju na tento stav činila nespôsobilou.

15. Podľa názoru sťažovateľov uprednostnenie ochrany pôvodného vlastníka (a to aj z dôvodu jeho nepriaznivého zdravotného stavu) pred ochranou dobromyseľného nadobúdateľa je protiústavná, nesprávna, neudržateľná a v rozpore s aktuálnymi právnymi tendenciami. Ďalej namietajú, že takáto aplikácia práva pôsobí nevyvážene a spôsobí chaos vo finančných vzťahoch medzi prevodcami a nadobúdateľmi, vzniknú veľmi ťažko riešiteľné problémy s úvermi, ktoré banky poskytnú na financovanie kúpnej ceny, problémy so záložným právom, pričom sa môže stať, že dobromyseľný nadobúdateľ bude bez bytu a s dlžbou voči banke, ktorá mu úver na kúpu poskytla. V súvislosti s uvedeným namietajú, že princíp ochrany dobrej viery chrániaci účastníkov súkromnoprávných vzťahov je jedným z kľúčových prejavov princípu právnej istoty odvíjajúceho sa od princípu právneho štátu.

16. Podľa názoru sťažovateľov všeobecné súdy rozhodli v rozpore s nálezmi ústavného súdu (I. ÚS 549/2015, I. ÚS 151/2016, I. ÚS 460/2017), formalisticky a nesprávne hodnotili dobromyseľnosť sťažovateľky. Sťažovatelia ďalej poukazujú na rozhodovaciu činnosť Najvyššieho súdu Českej republiky a Ústavného súdu Českej republiky týkajúcu sa nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti výlučne na základe dobrej viery kupujúceho v správnosť zápisu vlastníckeho práva v katastri nehnuteľností. Veľký senát Najvyššieho súdu Českej republiky rozsudkom č. k. 31Cdo/353/2016 z 9. marca 2016 sa podriadiť právnomu názoru Ústavného súdu Českej republiky, v ktorom uviedol, že možno nadobudnúť vlastnícke právo k nehnuteľnosti evidovanej v katastri nehnuteľností od nevlastníka na základe dobrej viery nadobúdateľa v zápis v katastri nehnuteľností.

Uvedená otázka bola v Českej republike s účinnosťou od 1. apríla 2014 vyriešená legislatívne v § 984 ods. 1 zákona č. 89/2012 Sb. Občiansky zákonník. Tiež poukázali na rozhodovaciu činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), ktorý poskytuje súdnu ochranu dobromyseľnému nadobúdateľovi vlastníckeho práva pred pôvodným vlastníkom (rozsudok veľkého senátu z 28. 5. 2012 vo veci Beyeler proti Taliansku, sťažnosť č. 33202/96, rozsudok ESLP z 15. 9. 2019 vo veci Moskal proti Poľsku, sťažnosť č. 10373/05 a rozsudok ESLP z 3. 10. 2013 vo veci Žáková proti Českej republike, sťažnosť č. 2000/09).

17. V závere namietajú procesné pochybenia všeobecného súdu spočívajúce v nevykonanom výsluchu svedkyne notárskej kandidátky, ktorým malo dôjsť k preukázaniu spornej skutkovej okolnosti, ktorá bola pre meritórne posúdenie žalobného nároku významná.

18. Návrh na odklad vykonateľnosti rozsudku krajského súdu odôvodňujú tým, že uplatnením právnych účinkov namietaného rozhodnutia v súvislosti so zápisom žalobkyne ako vlastníčky bytovej nehnuteľnosti na príslušný list vlastníctva by podľa názoru sťažovateľov hrozil neodstrániteľne závažný následok v podobe nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti treťou osobou, a tým by sťažovatelia utrpeli závažnú ujmu. Podľa ich názoru odloženie vykonateľnosti rozhodnutí nie je v rozpore s verejným záujmom.

III.

III.1. K namietanému porušeniu uplatnených práv rozsudkom okresného súdu:

19. Ak ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosti zistí, že sťažovatelia sa ochrany svojich základných práv alebo slobôd mohli domôcť využitím im dostupných a účinných prostriedkov nápravy pred inými orgánmi verejnej moci a takýto postup aj vyčerpali, ústavný súd takúto sťažnosť odmieta z dôvodu nedostatku právomoci na jej prerokovanie (napr. IV. ÚS 373/2014). Ako z ústavnej sťažnosti vyplýva, sťažovatelia proti rozsudku okresného súdu podali odvolanie, o ktorom následne rozhodol krajský súd, preto právomoc krajského súdu v tejto časti vylučuje právomoc ústavného súdu na prerokovanie ústavnej sťažnosti. Vychádzajúc z uvedeného, bolo preto potrebné ústavnú sťažnosť sťažovateľov v časti smerujúcej proti rozsudku okresného súdu odmietnuť podľa § 56 ods. 2 písm. a) v spojení s § 132 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov pre nedostatok právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie.

III.2. K namietanému porušeniu uplatnených práv rozsudkom krajského súdu:

20. Rovnako aj z tejto časti ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovatelia proti rozsudku krajského súdu podali dovolanie, o ktorom následne rozhodol najvyšší súd, preto právomoc najvyššieho súdu v tejto časti vylučuje právomoc ústavného súdu na prerokovanie ústavnej sťažnosti. Vychádzajúc z uvedeného, bolo preto potrebné aj v tejto časti ústavnú sťažnosť sťažovateľov v časti smerujúcej proti rozsudku krajského súdu odmietnuť podľa § 56 ods. 2 písm. a) v spojení s § 132 ods. 1 zákona o ústavnom súde pre nedostatok právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie.

III.3. K namietanému porušeniu uplatnených práv rozsudkom najvyššieho súdu:

21. Úlohou ústavného súdu je v tomto prípade posúdiť, či právne závery, na základe ktorých najvyšší súd zamietol dovolanie sťažovateľov, boli výsledkom ústavne udržateľnej aplikácie noriem procesného práva v súlade s uplatnenými článkami ústavy a dohovoru. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom jeho kontroly iba vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené, a tak z ústavného hľadiska neospravedlniteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00, I. ÚS 117/05).

22. Formuláciou uvedenou v čl. 46 ods. 1 ústavy ústavodarca v základnom právnom predpise Slovenskej republiky vyjadril zhodu zámerov vo sfére práva na súdnu ochranu s právnym režimom spravodlivého súdneho konania podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (II. ÚS 71/97). Z uvedeného dôvodu v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (IV. ÚS 195/07). Uvedené závery sa vzťahujú aj na čl. 36 ods. 1 listiny.

23. Dovolací prieskum najvyššieho súdu nie je absolútny. Z hľadiska ústavného posúdenia ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti rešpektuje právomoc najvyššieho súdu ústavne konformným spôsobom vymedzovať si prípustnosť dovolania. Z ústavného hľadiska je podmienkou, aby takáto interpretácia nebola svojvoľná, ale i formalistická a aby bola čo najustálenejšia, a teda súladná s právom na súdnu ochranu (II. ÚS 398/08, II. ÚS 65/2010). Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa súdna ochrana poskytne v zákonom predpokladanej kvalite, pričom výklad a používanie príslušných zákonných ustanovení musí v celom rozsahu rešpektovať základné právo podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (II. ÚS 249/2011, IV. ÚS 295/2012).

24. Ústavnému súdu zásadne neprislúcha hodnotiť vykonané dôkazy (vyjadrenia fyzických osôb a právnických osôb, listiny, výsluchy svedkov, znalecké dokazovanie a iné), resp. ich dostatočnosť pre rozhodnutie všeobecného súdu vo veci samej. Takýto postup ústavného súdu by bol nielen v príkrom rozpore s právomocami ústavného súdu, ale popieral by základnú zásadu ústnosti a základnú zásadu bezprostrednosti súdneho konania, ktoré vytvárajú najlepšie predpoklady na zistenie materiálnej pravdy (III. ÚS 507/2012, IV. ÚS 19/2012). Ústavný súd nie je a ani nemôže byť ďalšou opravnou inštanciou v systéme všeobecného súdnictva.

25. Ústavný súd sa oboznámil s obsahom odôvodnenia namietaného rozsudku najvyššieho súdu v spojení s odôvodnením rozsudku okresného súdu aj rozsudku krajského súdu. Právny názor zakotvený v ustálenej judikatúre ústavného súdu zahŕňa požiadavku komplexného posudzovania rozhodnutí všeobecných súdov, ktoré boli vydané v priebehu príslušného súdneho konania (IV. ÚS 350/09, II. ÚS 112/2020, III. ÚS 347/2021).

26. Najvyšší súd v namietanom rozsudku (bod 43) uviedol, že sudy nižšej inštancie konštatovali, že žalobkyňou uzavretá darovacia zmluva spolu so zmluvou o zriadení vecného bremena je absolútne neplatným právnym úkonom v dôsledku tej skutočnosti, že žalobkyňa tento právny úkon vykonala v duševnej poruche, ktorá ju robila na takýto úkon nespôsobilou. Tiež namietali, že za takýchto okolností žalovaný 1 nemohol platne zriadiť ani vecné bremeno v prospech žalobkyne, a preto toto nemôže byť zapísané v katastri nehnuteľností. Na druhej strane žalovaný 1 nemohol platne nadobudnúť a previesť vlastnícke právo k spornému bytu na sťažovateľov kúpou

zmluvou uzavretou 24. júna 2016, ktorej vklad bol povolený 22. augusta 2016. Vo vzťahu k dobromyseľnému nadobudnutiu vlastníckeho práva sťažovateľov k spornému bytu súdy nižšej inštancie uviedli, že nemohli uprednostniť súdnu ochranu sťažovateľov ako dobromyseľných nadobúdateľov pred súdnou ochranou duševne chorej osoby, pretože žalobkyňa bola k uzavretiu absolútne neplatného právneho úkonu v podstate zmanipulovaná svojim okolím. Najvyšší súd tiež dodal, že žalobkyňa aj napriek tomu, že od narodenia trpí duševnou poruchou, nemala zákonného zástupcu, ktorý by spravoval jej majetok. Všeobecné súdy poskytli súdnu ochranu žalobkyni, pretože v konaní vystupovala ako slabšia zmluva strana vzhľadom na jej duševnú a rozumovú zaostalosť.

27. Aj v rámci všeobecného súdnictva veľký senát najvyššieho súdu uznesením č. k. 1VOBdo/2/2020 z 27. apríla 2021 zjednotil rozhodovaciu prax dovolacieho súdu a uviedol, že na základe absolútne neplatného právneho úkonu nie je možné nadobudnúť vlastnícke právo, a to ani v prípade, že na jeho podklade bol uskutočnený vklad vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností. S poukazom na právnu zásadu, podľa ktorej nikto nemôže previesť na iného viac práv, ako sám má, nemôže platne previesť vlastnícke právo k nehnuteľnosti na inú osobu ten, kto je na základe absolútne neplatného právneho úkonu vedený v katastri nehnuteľností ako vlastníak nehnuteľností. Na margo uvedeného ústavný súd dopĺňa odkaz na právny názor najvyššieho súdu, podľa ktorého „*nový (judikatúrou nanovo, prípadne inak formulovaný) právny názor sa aplikuje aj do minulosti (retrospektívne). Vychádza sa z prevažujúceho prístupu, že súd právo netvorí, ale iba nachádza. Pokiaľ dôjde k zmene judikatúry bez zmeny právnej normy, nejde o zmenu právneho pravidla; ide o tú istú normu, iba je nanovo vyjadrený jej obsah. Z toho vyplýva, že účinky zmeny judikatúry nemožno obmedziť len do budúcnosti. Súd, ktorý rozhoduje po zmene judikatúry, nemôže vedome aplikovať nesprávny, judikatúrou už prekonaný názor. Nový právny názor je vzhľadom na to potrebné aplikovať aj na všetky už prebiehajúce konania. Tým sa prípustné retrospektívne pôsobenie zmeny judikatúry líši od neprípustného retroaktívneho pôsobenia právnych noriem*“ (uznesenie najvyššieho súdu č. k. 3Cdo/198/2017 z 19. marca 2018, bod 18).

28. Sťažovatelia súdom vytýkajú, že všeobecné súdy ich neoznačili za nedobromyseľných a aj napriek tomu im neposkytli relevantnú súdnu ochranu. Ústavný súd v rovine *obiter dicta* poznamenáva, že nezáujem nadobúdateľa o vyšetrenie stavu pred kúpou nehnuteľností predstavuje jednu z najintenzívnejšie pôsobiacich okolností, spôsobilých narušiť dobromyseľnosť záujemcu o nehnuteľnosť aj v právnych kultúrach, ktoré sú založené na materiálnej publicite údajov o vlastníckych a iných právach v evidenciách nehnuteľností. Ústavný súd v uznesení č. k. III. ÚS 487/2022 uviedol, že podľa rakúskeho najvyššieho súdu „*ak existuje dôvodné podozrenie, že držobné vzťahy nezodpovedajú stavu pozemkovej knihy, aktivuje takýto stav investigatívnu povinnosť nadobúdateľa*“; rozsudok č. k. 2Ob/11/10x z 11. novembra 2010). Na porovnanie Najvyšší súd Českej republiky konštatoval, že držba je „*zjevním projevem vlastnictví, je legitimačním stavem předběžně osvědčujícím vlastnické poměry; proto je předpokladem potřebným k nabytí věci, kterou užívá někdo jiný než převodce, od nevlastníka na základě dobré víry ve stav katastru nemovitostí, aby si nabyvatel ověřil, proč skutečné držební (uživací) poměry neodpovídají poměrům vlastnickým v katastru nemovitostí.*“ (uznesenie č. k. 22Cdo/2698/2015 z 19. novembra 2015). Napriek tomu, že sťažovateľ 1 je kvalifikovanou osobou na oceňovanie nehnuteľností a nepochybne má adekvátny prehľad o realitnom trhu, je pre ústavný súd zarážajúce, že pri kúpe sporného bytu nebol obozretnejší a nevyrušila ho skutočnosť, že na spornom byte

je zriadené vecné bremeno v prospech žalobkyne, nezaujímal sa, prečo sporný byt v čase kúpy nikto neobýva, resp. sa neprenajíma, nezaujímal sa o osobu (žalobkyňu), v prospech ktorej bolo v spornom byte zriadené vecné bremeno, o ktorej muselo mať okolie vo vzťahu k jej duševnému stavu prinajmenšom pochybnosti. Bolo nenáročné odsledovať, že duševne chorá žalobkyňa stratila status osoby zapísanej za vlastníka bezodplatne. Už len samotná bezodplatnosť prevodu vyvoláva otázky, zodpovedanie ktorých zapadá do konceptu požiadavky primeranej obozretnosti. Sťažovatelia sledovali nadobudnúť bytovú nehnuteľnosť lacno a následne ju prenajímali, no žalobkyňa prišla o byt, ktorý jej mal zabezpečovať obydlie a navyše bez odplaty. Ak sa sťažovatelia pri kúpe sporného bytu uspokojili len s vysvetlením žalovaného 1 a jeho manželky, nekonali podľa ústavného súdu obozretné. Ak by mala mať rozhodujúcu úlohu výlučne subjektívna stránka posudzovania rušivých prvkov prevodu, stratili by na význame akékoľvek úvahy o skúmaní dobromyseľnosti nadobúdateľov, a tým aj zmysel súdneho konania.

29. Ústavný súd sa stotožnil s právnym posúdením veci najvyššieho súdu a dodáva, že samotným výkonom rozhodnutia súdu o obmedzení spôsobilosti na právne úkony nenastáva vždy rozhodujúca zmena v posudzovaní napríklad platnosti vykonaných právnych úkonov, tie môžu byť neplatné už z tohto dôvodu, že boli urobené v duševnej poruche, ktorá robí osobu na tento právny úkon neschopnou (§ 38 ods. 2 OZ) bez toho, aby bolo treba, aby táto osoba bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony (§ 38 ods. 1 OZ), (R 3/1979, s. 43 ods. 2 a 3). Sťažovatelia poukazovali na českú judikatúru. Najvyšší súd Českej republiky v inom rozhodnutí k neplatnosti právnych úkonov podľa § 38 ods. 2 OZ uviedol, že relevantnou je taká duševná porucha, ktorá konajúcu osobu činí na tento právny úkon neschopnou, pretože nemôže posúdiť následky svojho úkonu a nevie svoje konanie ovládnuť (rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky č. k. 30Cdo/971/2012 z 30. mája 2012 a rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky č. k. 30Cdo/1560/2011 z 15. februára 2012). Sťažovatelia odkázali aj na judikatúru ESLP. Ústavný súd za priliehavú považoval aj judikatúru, v ktorej európsky súd konštatoval porušenie dohovoru práve v súvislosti so zbavením bytovej nehnuteľnosti slabomyseľnej osoby za nekorektných prevodných podmienok, akým je aj rozsudok zo 16. júla 2009 vo veci Zehentner proti Rakúsku, sťažnosť č. 20082/02, v ktorom súd konštatoval porušenie v súvislosti s predajom bytu pod cenu zo strany slabomyseľnej osoby.

30. Odôvodnenie súdneho rozhodnutia má podať jasne a zrozumiteľne odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (III. ÚS 78/07, IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04). Všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov uvádzaných účastníkom konania. Preto odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka na spravodlivý proces (II. ÚS 44/03, III. ÚS 209/04, I. ÚS 117/05).

31. Najvyšší súd v namietanom rozsudku odkázal na konkrétne body odôvodnenia rozsudku krajského súdu obsahujúce odpovede na podstatné otázky poskytovanej súdnej ochrany (bod 19.1, 24, 43). Ústavný súd nezistil žiadne ústavne relevantné nedostatky odôvodnenia namietaného rozsudku najvyššieho súdu. Z uvedeného ústavný súd sumarizuje, že neexistuje ústavne relevantný dôvod na to, aby do namietaného rozsudku najvyššieho súdu zasahoval, a preto ústavnú sťažnosť sťažovateľov namietajúcich porušenie základných práv podľa čl. 20 ods. 1, čl. 46 ods. 1 ústavy,

čl. 36 ods. 1 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru namietaným uznesením pri jej predbežnom prerokovaní odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú. Tiež poznamenáva, že právo sťažovateľov domáhať sa vrátenia plnení spojených so sporným prevodom a navrátenie vecí do pôvodného stavu nie je rozhodnutiami súdov dotknuté.

III.4. K návrhu na odklad vykonateľnosti:

32. Návrhu na odklad vykonateľnosti rozsudku krajského súdu ústavný súd nevyhovel, keďže zistil, že ústavná sťažnosť sťažovateľov je v celom rozsahu zjavne neopodstatnená, a teda odklad vykonateľnosti rozsudku krajského súdu by vzhľadom na aktuálnu situáciu už nebol spôsobilý naplniť doň zákonom inkorporovaný účel.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 2. marca 2023

Robert Šorl
predseda senátu